

‘We laten de kinderen niet los, we houden ze anders vast’

Scholen kunnen om uiteenlopende redenen kiezen voor een andere inrichting van het onderwijs. Bijvoorbeeld omdat ze zich willen onderscheiden, of geloven in een bepaald concept, om beter af te stemmen op hun populatie of om een antwoord te formuleren op krimp. Neem SlimFit-scholen: die hebben geen strak afgebakende jaargroepen, maar werken groepsdoorbrekend op ieders eigen niveau. Deze keuze is ideologisch gedreven, maar met name de andere inzet van personeel is ook extra interessant nu scholen moeten inspelen op factoren als krimp en de functiemix.

TEKST LISETTE BLANKESTIJN

Een donderdagmiddag op OBS Wereldwijzer in Hoorn. Een groepje leerlingen helpt een meisje in een faraogewaad. Twee andere kinderen hebben een piramide van lego gebouwd. De onderwijsassistent legt de laatste hand aan een thematafel over Egypte. Ouders namen Egyptische parafernalia mee. Tot zover: aantrekkelijk onderwijs, maar niet uniek. Wel valt op dat er veel ouders in de school zijn; ze kijken bij hun kinderen of werken samen met hen aan een opdracht. Echt bijzonder wordt het wanneer de wanden tussen een aantal lokalen worden weggeschoven. Leerlingen van verschillende jaargroepen lopen van de ene naar de andere ruimte. Groep 1/2/3, groep 4/5 en groep 6/7/8 werken meerdere keren per week op deze manier samen in units. 's Middags 'gaan de deuren open' – zo noemt directeur Marietje de Jong het dagelijkse moment waarop de reguliere jaargroepenindeling en klassikale instructie plaatsmaken voor samenwerken, opdrachten in kleine groepjes en individuele instructiemomenten. Wereldwijzer werkt volgens het SlimFit-principe, een innovatief onderwijsexperiment voor primair onderwijs.

Heterogene groep

De Jong vertelt dat haar multiculturele school met deze organisatievorm de leerlingen beter op maat wil bedienen. 'Leerkrachten zagen bij zichzelf een zekere handelingsverlegenheid. Iedereen loste in haar eigen groep dezelfde soort problemen op en gaf aan alle niveaus dezelfde soort instructie. "Ik doe altijd groepen tekort," hoorde ik vaak. Tegelijkertijd kenden we van de

Marietje de Jong: 'Het is fijn om als jongste bij de groteren te mogen afkijken hoe iets werkt, of om als oudste te merken hoeveel je al kunt'

kleutergroepen al de voordelen van het werken met heterogene groepen. Het is fijn om als jongste bij de groteren te mogen afkijken hoe iets werkt, of om als oudste te merken hoeveel je al kunt. Als je dan ook nog iets kunt uitleggen aan een jonger kind, bereik je het hoogste niveau van denken. Wat je leert bekijft dan beter.'

Binnen de units werken de kinderen aan opdrachten die makkelijker of moeilijker kunnen zijn dan op grond van hun jaargroep verwacht kan worden. Helemaal groepsdoorbrekend (compleet met individuele leerlijnen) werkt de school nog niet. Dat gaat niet met haar populatie, zegt De Jong. 'Nog steeds gebruikt de leerkracht de ochtend voor

instructiegevoelige vakken. In de middagen werken de kinderen in units aan een wereldoriëntatiethema, zoals nu het oude Egypte. In de units draait het om *21st century skills*, zoals samenwerken, informatie zoeken. Altijd zijn de kern-doelen leidend.'

'De leerkrachten werken in teams aan opdrachten. De een specialiseert zich in taal, de ander in rekenen. Zo krijg je sterke onderwijsinhoud'

In taalwerkplaatsen doen kinderen opdrachten en werken ze aan hun woordenschat. Daarbij sluit de school aan bij het thema. 'Sarcofaag', lezen we op een kaartje op de muur. Dat woord moesten ze leren omdat ze naar de expositie over Toetanchamon gingen.

Meerwaarde

Dit concept biedt kansen om krimp op te vangen, beaamt De Jong. 'Maar dat is niet wat ons drijft. Samen zijn we verantwoordelijk voor de kinderen, samen werken we aan de inhoud van de thema's, samen maken de kinderen hun opdrachten. De leerlingen voelen dat alle leerkrachten er voor hen zijn. Groepsdoorbrekend werken is beter voor de sfeer in de groep. Het valt minder op op welk niveau je werkt. De leerkrachten werken in teams aan

opdrachten en genereren inhoud voor een thema. De een specialiseert zich in taal, de ander in rekenen, zo krijg je sterke onderwijsinhoud.'

Het Nederlands Instituut voor Onderwijs en Opvoedingszaken (NIVOZ) ziet insluiting als de kracht van groepsdoorbroken onderwijs. Docent Marcel van Herpen: 'Het traditionele onderwijs neemt standaardisering als uitgangspunt. Groepsdoorbrekend werken biedt ruimte voor onderlinge verschillen. Een leerling kan geen onvoldoende halen, want dat zou betekenen dat hij niet op zijn niveau werkt. Een leerkracht kan een kind niet de klas uitzetten, maar vraagt hulp om met die leerling te leren omgaan. Een leraar moet elk kind de mogelijkheid geven om zich optimaal te

Marcel van Herpen: 'Een leerkracht geeft niet voortdurend instructies, maar zorgt voor een uitdagende omgeving waarin hij beschikbaar is om de leerlingen verder te brengen'

's Middags is er tijd voor samenwerken, opdrachten in kleine groepjes en individuele instructiemomenten.

ontwikkelen. Hij geeft niet voortdurend instructies, maar zorgt voor een uitdagende omgeving waarin hij beschikbaar is om de leerlingen verder te brengen. Van planning & control naar een open perspectief op onderwijs. Kinderen kunnen veel meer dan ze laten zien.'

Onderwijsassistenten

Zo'n werkwijze vraagt wel om een goede organisatie. In elke unit van 50-70 kinderen staan twee leerkrachten en een onderwijsassistent of LIO. De leerkrachten geven instructie. De onderwijsassistent helpt de kinderen bij het werken aan opdrachten en heeft een creatieve inbreng. Ook ouders helpen mee, met ideeën of door spullen mee te geven. De Jong: 'Het vraagt iets meer van een leerkracht om in een unit te werken. Goed in een team functioneren, bijvoorbeeld. Een open houding is belangrijk. Je moet goed feedback kunnen geven en krijgen.'

'Een open houding is belangrijk. Je moet goed feedback kunnen geven en krijgen.'

Marius Berendse, adviseur bij KPC Groep en projectleider van SlimFit, ziet organisatorische voordelen. 'Je maakt grotere eenheden, tot 90 leerlingen. In plaats van bijvoorbeeld 2,8 leerkrachten kun je daar kostenneutraal ook 1,8 leerkracht op zetten, en 1,4 onderwijsassistent. Je

Marius Berendse: 'Als je met grotere units werkt, kun je een leerkracht regisseur maken van alle leerprocessen. Hij maakt instructieoosters en houdt per kind de vorderingen bij'

hebt meer handen beschikbaar met een goede taakdifferentiatie.' SlimFit kan ook helpen bij de versterking van de functiemix, zegt Berendse. 'Als je met grotere units werkt, kun je een leerkracht regisseur maken van alle leerprocessen. Hij maakt instructieoosters en houdt per kind de vorderingen bij. Die regisseur wordt dan de LB'er.'

Kwaliteit bewaken

Bij het schoolbestuur rust de taak de kwaliteit van het onderwijs te bewaken. GeertJan Nelson, directeur/bestuurder van Talent (met vier SlimFit-scholen, waaronder Wereldwijzer): 'Wij gebruiken het kwaliteitssysteem Werken met Kwaliteit. Daarmee kunnen we ook bij groepsdoorbroken onderwijs aardig

Geertjan Nelson: 'Bij dit onderwijssysteem komt de verantwoordelijkheid lager in de organisatie te liggen, op teamniveau'

uit de voeten. Daarnaast komt bij dit onderwijssysteem de verantwoordelijkheid lager in de organisatie te liggen, op teamniveau. We hebben een kwaliteitsmedewerker die de kwaliteit in de teams borgt door hen te voeden met informatie over nieuwe ontwikkelingen en methoden. Zij zorgt ook voor kennisuitwisseling tussen de scholen.'

Nelson: 'Onze personeelsmanager is continu in gesprek met de directeuren over het functioneren van leerkrachten en onderwijsassistenten. Zelfsturing, vooruitgang, zelf de regie nemen over je ontwikkelproces, daar gaat het dan om. Met respect voor alle kwaliteitssystemen en inspanningen als opbrengstgericht werken: ik geloof meer in

professionele culturen dan in systemen. Zo'n systeem werkt vaak een jaar of vijf goed, dan zakt men weer onderuit. Kwaliteit is voor mij ook: samenwerken, met specialismen werken, werkdruk verminderen.'

Berendse (KPC-Groep): 'Als een school overstapt op dit type onderwijs haken vaak wat leerkrachten af omdat niet iedereen op deze manier wil of kan werken. De overige leerkrachten professionaliseren zich op de werkplek, door elkaar te bevragen en feedback te geven. SlimFit-onderwijs maakt het mogelijk om met specialismen te gaan werken. Zo krijgen de leerlingen altijd instructie van de beste leerkracht.'

Een onderwijsvernieuwing heeft enige tijd nodig om te settelen. Dat kan een reden zijn waarom de eerste effectmeting van SlimFit geen significante verbetering van de onderwijsresultaten toont. Moeten schoolbestuurders extra waakzaam zijn als een school de traditionele manier van werken loslaat? Berendse wijst erop dat ook SlimFit-scholen leerlingvolgsystemen en Citotoetsen hanteren. 'Bovendien worden de experimentenscholen wetenschappelijk zwaar gemonitord. Ze moeten extra transparant zijn en zichzelf als goed voorbeeld neerzetten. Ze moeten naast goed taal- en rekenonderwijs de meerwaarde van *21st century skills* voor de ontwikkeling van de leerlingen laten zien. Dit systeem is geenszins vrijblijvend; de leerlingen ervaren juist meer structuur. We laten de kinderen niet los, we houden ze anders vast.' ■

In wisselende groepjes werken kinderen onder begeleiding van een leerkracht, onderwijsassistent of ouder aan taken.

Veel scholen stammen uit een tijd dat religie een belangrijke rol speelde. Ouders vinden de pedagogisch-didactische benadering echter steeds belangrijker. De Onderwijsraad pleit voor ruimte om scholen te stichten op basis van pedagogische visies of relatief nieuwe levensbeschouwelijke overtuigingen.